

D. 96

OSMANLI ARAŞTIRMALARI

XXIX

Neşir Heyeti - Editorial Board

Halil İNALCIK - İsmail E. ERÜNSAL

Heath W. LOWRY - Feridun EMECEN

Klaus KREISER

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

XXIX

İstanbul - 2007

XVIII. YÜZYIL ORTALARINDA TÜRK-LEH İLİŞKİLERİNDEN
BİR KESİT: KAPICIBAŞI MEHMED AĞA'NIN LEHİSTAN
(POLONYA) ELÇİLİĞİ (1757-1758)*

Hacer TOPAKTAŞ**

Lehistan, XV-XVIII. yüzyılları kapsayan dönemde, Osmanlı Devleti'nin ilişkilerini yoğun olarak yürüttüğü devletler içerisinde önemli bir yer tutar. Osmanlı Devleti'nin Kuzey'e ve Batı'ya doğru topraklarını genişlettiği ve Lehistan'ın Doğu Avrupa'da geniş topraklara sahip olduğu dönemlerde ikili ilişkiler son derece yoğun bir şekilde yürütülmüş olup, Lehistan'ın Osmanlı Devleti'ne en fazla elçi gönderen ülke olması bunun bir göstergesidir.¹ Sayıları gittikçe artan çalışmalar, iki devlet arasındaki ilişkilerin aydınlanmasına katkıda bulunmaktadır.² Ayrıca günümüzde birçok araştırmacı Osmanlı elçileri ve sefâretnâme-

* Makalenin hazırlanmasında yardımlarını gördüğüm kıymetli hocam sayın Prof. Dr. M. Alaaddin Yalçınkaya'ya teşekkürü bir borç bilirim.

** Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

1 "Hiçbir ecnebi devlet Leh kralları kadar sık sık elçi göndermemiştir." İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, Ankara, 1995, s. 481.

2 Bu konuda yapılan çalışmalar ile ilgili birkaç örnek vermek gerekirse; Dariusz Kolodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations (15th-18th Century): An Annotated Edition of Ahdnâmes and Other Documents*, Leiden, 2000; *The Ottoman Survey Register of Podolia*, Cambridge, 2004; "1795'e Kadar Osmanlı-Leh İlişkilerinin Karakteri Üzerine Bazı Tesbitler", *Türkler*, C. IX, (ed. K. Çiçek-H. C. Güzel-S. Koca) Ankara, 2002, s. 679-685; "Polonya ve Osmanlı Devleti Arasında Tarih Boyunca Siyasi ve Diplomatik İlişkiler", *Savaş ve Barış 15-19. Yüzyıl Osmanlı-Polonya İlişkileri*, (yay. yön. Selmin Kangal) Ankara, 1999, s. 21-35; "Semiotics of Behavior in Early Modern Diplomacy: Polish Embassies in Istanbul and Bahçesaray", *Koninklijke Brill NV*, Leiden, 2003, s. 245-256; "Co Turcy Wiedzieli o Rzeczypospolitej?", *Mowia Wieki*, nr. 09/03, Warszawa, 2003, s. 14-19. Nigar Anafarta, *Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan (Polonya) Arasındaki Münasebetlerle İlgili Tarihi Belgeler*, İstanbul, 1979; Jan Reychman, *Historia Turcji*, Warszawa, 1973; "1945'den Beri Polonya'da Türk Tarihiyle

leriyle ilgili çalışmalar yapmaktadır.³ Buna rağmen, Lehistan'a gönderilen elçiler ve sefâretnâmeleriyle ilgili kapsamlı bir çalışma şimdiye kadar gerçekleştirilmemiştir. Faik Reşit Unat'ın *Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeleri* adlı eseri, Lehistan'a giden elçiler ve sefâretnâmeleri hakkında bilgiler vermekle birlikte, özellikle metin neşrini de içeren teferruatlı bir işleyiş söz konusu değildir.⁴ Bu bakımdan 1757-1758 yıllarında Lehistan'a elçi olarak gönderilen Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan elçiliğinin değerlendirilmesi, Osmanlı-Leh ilişkileri çalışmaları açısından oldukça faydalı olacaktır.

I. Başlangıcından XVIII. Yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı-Leh Siyasi İlişkilerine Genel Bir Bakış

Macar Kralı Sigismund 1414 yılında yolladığı mektupla, Lehistan'dan Osmanlılara karşı kendisine yardım etmesini talep etmiştir. Bu talebe karşı Leh Kralı Ladislaus Jagiello, Macar Kralı'na yardım yerine, arabuluculuk teklif etmiş ve bu amaçla Goralı Skarbek ve Ermeni Gregory'i elçi olarak Çelebi Mehmed'e yollamıştır. Bu hadise neticesinde iki devlet arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkiler başlamıştır.⁵ Bundan sonraki dönemlerde iki devlet arasında Macaristan dolayısıyla ilişkilerin yürütüldüğünü görmekteyiz. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da ilerlemesi karşısında Batı'da oluşturulan ittifaklarda kimi Leh kralları veya

İlgili Çalışmalar", *Bellekten*, C. XXVIII, Ankara, 1964, s. 109-112; Jan Reychman-Ananiasz Zajaczkowski, *Handbook of Ottoman-Turkish Diplomats*, ed. Tibor Halaskikun, Paris, 1968; Zygmund Abrahamowicz-Ananiasz Zajaczkowski, *Katalog Dokumentow Tureckich*, Warszawa, 1959. Yukarıda zikredilenlerin dışında Münir Aktepe, Akdes Nimet Kurat, Selahattin Tansel, Tayyib Gökbilgin, Bekir Sıtkı Baykal, Mehmet İnbaşı, Yücel Öztürk tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

3 Osmanlı diplomasi tarihi çalışmaları literatürü için bkz. M. Alaaddin Yalçınkaya, "Kuruluş'tan Tanzimat'a Osmanlı Diplomasi Tarihi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi (TALİD)*, C. 1, S. 2, İstanbul, 2003, s. 423-489; Osmanlı sefâretnâmelerinin değerlendirilmesi ile ilgili olarak bkz. M. Alaaddin Yalçınkaya "Osmanlı Zihniyetindeki Değişimin Göstergesi Olarak Sefâretnâmelerin Kaynak Değeri", *OTAM*, S.7, Ankara, 1996, s. 319-338; Belkıs Gürsoy, "Sefâretnâmeler", *Türkler*, C. XII, (ed. K. Çiçek-H. C. Güzel-S. Koca), Ankara, 2002, s. 582-591; Hasan Korkut, "Osmanlı Sefâretnâmeleri Hakkında Yapılan Çalışmalar", *TALİD*, C. 1, S. 2, İstanbul, 2003, s. 491-511.

4 Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefâretnâmeleri*, Ankara, 1992.

5 Kolodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations*, s. 99-100; "Polonya ve Osmanlı Devleti", s. 21; "Bazı Tespitler", s. 680; Zygmund Abrahamowicz ise ilişkilerin başlangıcını 1410'a kadar götürmektedir. Zygmund Abrahamowicz, "Leh", *EI2*, Vol. V, Leiden, 1978, s. 720.

Lehli gönüllüler yer almıştır. 1444'te meydana gelen Varna Savaşı bu durumun bir örneğidir. Osmanlı Devleti'nin galibiyetiyle sonuçlanan Varna Savaşı'na Lehistan resmen katılmasa da, Haçlı Birliği'nin yanında yer almış, savaş Leh Kralı ve aynı zamanda Macar Kralı III. Ladislaus tarafından yönetilmiş ve birçok Lehli gönüllü iştirak etmiştir. II. Bayezid'in yönünü Eflak ve Boğdan'a çevirmesinden sonra, Kili ve Akkerman Kaleleri için çıkılan sefer sonrasında Lehistan, iki yıllık bir ateşkes antlaşması için elçi Mikolaj Firlej'i İstanbul'a yollamıştır ve ilk resmi Osmanlı-Lehistan antlaşması olan 22 Mart 1489 tarihli ahidnâme imzalanmıştır.⁶ Kanuni döneminde ilişkilerin olumlu seyrinde Kanuni'nin eşi Ukrayna asıllı Rokšana, yani Hürrem Sultan'ın da etkisinin olduğu görülmektedir. Hürrem Sultan ve kızı Mihrimah Sultan'ın Leh Kralı Sigismund'a hediyeler yollaması bunun bir delilidir.⁷

1572'den itibaren Lehistan'da krallar, seçimle iş başına getirilmeye başlanmıştır. Usule göre kral adayının tahta geçmesi için, tüm Leh soylularının reyini alması gerekmektedir. Kral seçimleri sebebiyle Lehistan, 1795'teki üçüncü taksime kadar Avrupa devletlerinin çıkar çatışmalarına sahne olmuştur. Sokullu Mehmed Paşa Leh krallarının seçiminde etkin rol oynamıştır.⁸ XVII. yüzyıl Osmanlı-Leh ilişkilerinin en yoğun ve de savaşların en fazla yaşandığı dönemdir. Bunun bir sebebi yüzyıl başlarında artan Kazak akınlarıdır. Bazı Leh soylularının Boğdan'a müdahaleleri bir diğer sebeptir. 1621'de Padişah II. Osman'ın *Hotin Seferi* olarak da anılan Leh Seferi'ne çıkması,⁹ Leh Baş Hatmanı Jan Sobieski'nin, 1671'de Ukrayna'yı işgali nedeniyle girişilen ve Bucaş Antlaşması ile sonuçlanan *Kamaniçe Seferi* XVII. yüzyılda iki devlet için önemli

⁶ Kolodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations*, s. 223.

⁷ Andrzej Dziubinski, "16-18. Yüzyıllarda Polonya-Osmanlı Ticareti", *Savaş ve Barış 15-19. Yüzyıl Osmanlı-Lehistan İlişkileri*, (yay. yön. Selmin Kangal), Ankara, 1999, s. 41. Aynı zamanda Leh Kralı II. Sigismund'a baş sağlığı için mektup yollanması da sıcak ilişkilerin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu mektuplarla ilgili bkz. Nejat R. Uçtım, "Hürrem ve Mihrimah Sultanların Polonya Kralı II. Zigmund'a Yazdıkları Mektuplar", *Bellekten*, C. XLIV, S. 176, Ankara, 1980, s. 697-715.

⁸ Sokullu Mehmed Paşa'nın Lehistan politikası ve krallık seçimlerinde etkileri için bkz. Kemal Beydilli, *Die Polnischen Königswahlen und Interregnen von 1572 und 1576 im Lichte Osmanischer Archivalien*, München, 1976; Krzysztof Wawrzyniak, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations in the Sixteenth Century*, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003, s. 46-63; Ahmed Refik, "Lehistan'da Türk Hakimiyeti", *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, S. 14, İstanbul, 1340, s. 227-245.

⁹ Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. III/I, s.128-132.

hadiselerdir.¹⁰ 1683'te Kara Mustafa Paşa'nın hevesi sonucu çıkılan seferde Osmanlı Devleti II. Viyana Kuşatması'ndan yenik ayrılmıştır.¹¹ Osmanlı Devleti'ne karşı oluşturulan Haçlı Birliği 1699'a kadar geçen zaman zarfında, Osmanlı Devleti'nin dört cephede birden savaşmasına neden olmuştur. Padişah II. Mustafa bu olaylardan dolayı üç kez sefere çıkmış, fakat Kuşatma'dan beri süren olumsuz vaziyetin önüne geçememiştir.¹² Osmanlı Devleti tarihi içerisinde mühim bir yer teşkil eden Karlofça Antlaşması, 26 Ocak 1699'da Osmanlı Devleti ile Avusturya, Lehistan ve Venedik arasında imza edilmiştir. Ancak Osmanlı-Leh sınırı 1703 yılında yapılan ahidnâme ile tesbit edilmiştir.¹³

1730'da Mehmed Efendi I. Mahmud'un cülûsunu bildirmek üzere Lehistan'a gönderilmiştir. Mehmed Efendi, sefâretnâmesinde her iki ülke arasında Karlofça Antlaşması'ndan beri süregelen dostluğun devamına ilişkin görüşler beyan edildiğini belirtmektedir.¹⁴ Leh Kralı II. Ogüst (August) cülûs tebriki için gönderdiği nâmede I. Mahmud'un tahta çıkışından duyulan memnuniyeti dile getirmiştir.¹⁵ 1732-1733'te İsveç'e yollanan Yirmisekiz Çelebizade Mehmed Said Efendi'nin İsveç elçiliği II. Ogüst'ün ölümü sonrası yeni kral seçimine rastlamıştır.¹⁶ Mehmed Said Efendi'nin de Varşova'da iken şahit olduğu

¹⁰ Jan Sobieski ve kendisini krallığa taşıyan sebepler ve Osmanlı Devleti'ne karşı yürüttüğü politikalar ile ilgili bir değerlendirme için bkz. Zbigniew Wojcik, "King John III of Poland and the Turkish Aspects of His Policy", *Belleter*, C. XLIV, S. 176, Ankara, 1980, s. 659-673.

¹¹ Viyana Kuşatması'nın farklı boyutlarıyla ilgili olarak bkz. John Stoye, *Viyana Kuşatması*, çev. Derin Türkömer, İstanbul, 2004; Richard F. Kreutel, *Ahmed Ağa'nın Viyana Kuşatması Günlüğü*, çev. Esat Nermi Erendor, İstanbul, 2005.

¹² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. III/I, s. 539-566.

¹³ Lehistan ile yapılan 11 maddelik antlaşmaya göre Osmanlı Devleti Bucaş ile aldığı Podolya Eyaleti'ni ve Kamanıçe'yi Lehistan'a geri vermiş, Boğdan'daki Ukrayna Hatmanı'nın görevine son verilmiş, Kırım Hanı Lehistan'a saldırıların önüne geçeceğini taahhüt etmiş ve Lehlilerin vermekte olduğu vergi kaldırılmıştır. *a.g.e.*, C. III/I, s. 592.

¹⁴ Mehmed Efendi, *Lehistan Sefâretnâmesi*, TSM Kütüphanesi, Bağdat No: 1641, varak no (v). 2-3.

¹⁵ TSM Arşivi, No: E. 6509.

¹⁶ Mehmed Said Efendi'nin İsveç dönüşü esnasında, Lehistan, ölen Kralı'nın cenaze işleriyle meşguldür. Burada Mehmed Said Efendi, Primas olarak adlandırılan kral vekili ile görüşmüştür. O sıralarda Lehistan yeni kralı seçmek için sıkı kulisler gerçekleştirmektedir. Osmanlı elçisi, kral seçimi için iki ayrı görüşün var olduğunu, bir kısım Lehlinin Stanislav (İstanislav) Lesincki'yi desteklerken, Litvanya ve Krakov taraflarının ise Rusya'nın desteklediği, III. Ogüst'ü kral olarak istediklerini belirtmektedir. Bu karışık dönemde Lehistan'da birkaç gün kalarak bilgi edinmek isteyen Mehmed Said Efendi,

çekişmeler giderek büyümüş, Fransa Kralı XV. Lui'nin kayınpederi olan Stanislav Lesçins (Stanislas Leszczyński) kral seçilmesine rağmen, Avusturya ve Rusya'nın müdahalesi sonucunda III. Ogüst tahta geçirilmiştir. Bu olaylar Lehistan Veraset Savaşları'na (1733-1738) neden olmuştur. Ancak sonuçta Lesçins tahtından vazgeçmiş ve III. Ogüst tahtını muhafaza edebilmiştir.¹⁷ 1736 yılında başlayan Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşı'nda Lehistan, Hotin cephesinde Rus askerlerinin Leh topraklarından geçmelerine izin vermiş,¹⁸ bu hareketinden dolayı Osmanlı Devleti'nden bir çok defa uyarı almıştır.¹⁹ Lehistan tarafı ise hadiseyle ilgili olarak Tatar akınlarını öne sürmüştür. Hatta, 1737 yılında Münif Mustafa Efendi Lehistan'a durumla ilgili olarak yollanmıştır.²⁰ 1754-1755'te III. Osman'ın tahta geçişini bildirmek üzere Ziştoylu Hacı Ali Ağa Lehistan elçiliği ile görevlendirilmiştir. Leh Kralı, elçiye III. Osman'ın Osmanlı tahtına çıkışından duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve kendisi de barışın ve dostluğun devamını istediğini belirtmiştir.²¹ 1740-1748 yılları arasında Avrupa'yı meşgul eden Avusturya Veraset Savaşları, Aix-la-chaple Antlaşması ile sonuçlanmış olsa da, Avrupa devletleri antlaşma masasından memnun ayrılmamıştır. Sonuçta 1756'da *Yedi Yıl Savaşları* olarak bilinen yeni bir savaşa girilmiş; Rusya Silezya'yı Avusturya'dan alan Prusya'nın Lehistan'a doğru genişlemesinden

sefâretnâmesinde yaşanan yoğun tartışmalar esnasında, Rusya'nın Stanislav'ın seçilmesi durumunda 30 bin kadar asker ile Varşova üzerine yürüyeceğini bildirmesi üzerine, Stanislav taraftarlarının telaşa kapıldığını söylemekte, bu durumda görüştüğü Baş Hatman Ponyatovski (Poniatowski)'nin Rusya ile yapılacak savaşta, Osmanlı Devleti'nden yardım talep ettiklerini de eklemektedir. Mehmed Said Efendi, *İsveç Sefâretnâmesi*, TSM Kütüphanesi, Hazine No: 1641, v. 12.

¹⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C.IV/I, s. 245; David Jayne Hill, *A History of Diplomacy in the International Development of Europe*, Vol. III, New York, 1967, s. 443-444; Oscar Halecki, *A History of Poland*, London, 1983, s. 186.

¹⁸ Kolodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations*, s. 162; M. Alaaddin Yalçinkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", *Türkler*, C. XII, (ed. K. Çiçek-H. C. Güzel-S. Koca) Ankara, 2002, (s. 479-495), s. 492, ya da "The Eighteenth Century: A Period of Reform, Change and Diplomacy (1703-1789)", *The Turks*, Vol. IV, (ed. C. Oğuz-H. C. Güzel-O. Karatay) Ankara, 2002, s. 91-121. Meydana gelen bu savaşta Rusya'ya gönderilen casusların verdiği malumatlar da Lehistan topraklarında Rus askerlerinin olduğuna yöneliktir. Bkz. Ahmed Câvid Bey, *Müntehabât-ı Ahmed Câvid Bey, Osmanlı-Rus İlişkileri Tarihi, Ahmet Cavid Bey'in Müntehabâtı*, Haz. Adnan Baycar, İstanbul, 2004, s. 204.

¹⁹ BOA, *Hatt-ı Hümayûn Belgeleri*, No: 1/7.

²⁰ Unat, *a.g.e.*, s. XI.

²¹ Abdurrahman Şeref, "Manzum Bir Sefâretnâme", *TOEM*, S. 13, İstanbul, 1327, (s. 777-795), s. 793-794; BOA, *A.DVN.DVE* (8), 168/15.

endişe ederek Avusturya ile ittifakı lüzumlu bulmuştur.²² Bu hadiseler içerisinde III. Mustafa tahta çıkmıştır.

II. Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan Elçiliği

a. Mehmed Ağa'nın Lehistan Elçiliğine Atanması ve Lehistan'a Yolculuğu

1757 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin başında bulunan III. Osman vefat etmiş ve III. Ahmed'in en büyük oğlu III. Mustafa, 30 Ekim 1757 Pazar günü Osmanlı Devleti tahtına geçmiştir. III. Osman'ın devlet idaresinden memnun olunmadığından ve üç yıllık hükümdarlığı zarfında devletin oldukça talihsiz olaylar yaşamasından ötürü, taht değişikliği olumlu bir durum olarak görülmüştür.²³ Her padişah değişikliğinde olduğu gibi bu sefer de padişahın tahta çıkışını, komşu devletlere resmen bildirmek gerekmektedir. Bu sebeple Şehdi Osman Efendi Rusya'ya, Ahmed Resmi Efendi Avusturya'ya gönderilirken, Kapıcıbaşı Mehmed Ağa da Lehistan'a tayin edilmiştir.²⁴

III. Mustafa'nın cülûs haberini resmen haber verme vazifesi için seçilenler arasında yer alan Mehmed Ağa, Lehistan'a yollanırken kendisine Şikk-ı Sani payesi verilmiştir. Şikk-ı Sani payesi, Şikk-ı Evvel veya Baş Defterdarlıktan sonra gelen, elçilerin sefirlik vazifelerinde fahri olarak verilen yüksek bir makam atamasıdır. Seyyid Hakim Tarihi'nde Mehmed Ağa'ya verilen teşrifâtnâmeden bahsedilirken, III. Osman zamanında Avusturya'ya gönderilen Halil Efendi ve Rusya'ya gönderilen İzzet Paşa Mühürdarı Derviş Efendi'ye Şikk-ı Sani payesi verilmesi hasebiyle, yine aynı uygulamaya uygun olarak Mehmed Ağa'ya da Şikk-ı Sani payesi verilmiş olduğundan bahsedilmektedir.²⁵ Yine Seyyid Hakim Tarihi'nde bildirildiğine göre, 1757 Kasım sonlarında (evahir-i Safer-ül hayr) Avusturya'ya gönderilen Ahmed Resmi Efendi'ye ve Lehistan'a gönderilen Mehmed Ağa'ya elçilik tayini yapılmış²⁶ ve hilat giydirilmiştir.²⁷

22 Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV/I, s. 351-352.

23 *a.g.e.*, C. IV/I, s. 341.

24 Vasıf Efendi, *a.g.e.*, s. 99; BOA, *Nâme-i Hümayun Defteri*, (Bundan sonra NHD) 8, s. 392-393; Unat, *a.g.e.*, s. XII.

25 Seyyid Hakim, *a.g.y.*, v. 283.

26 III. Mustafa'nın 30 Ekim 1757'de tahta çıktığına ve Lehistan'a Mehmed Ağa adlı elçinin yollanacağına dair Padişah III. Mustafa ve Sadrazam Ragıp Mehmed Paşa tarafından III.

Sefâretnâmesinde yazdığına göre Mehmed Ağa, 27 Kasım 1757'de (Rebiyülevvelin nısfı) İstanbul'dan Lehistan'a gitmek için yola çıkmıştır.²⁸ Lehistan'a yolculuğu esnasında İstanbul'a durumunu bildiren bir mektup yollamıştır. Gönderdiği mektupta, sefâretnâmesinde yazılanları doğrular bilgiler mevcuttur. Mehmed Ağa İstanbul'dan hareketinden sonra 16 Ocak 1758'de Hotin'e varmıştır.²⁹ Hotin'e varışının hemen ardından Lehistan'a haber yollanarak, III. Mustafa'nın cülûs haberini vermek için Osmanlı elçisinin geleceği duyurulmuştur. Gönderilen haberin ardından elçilik heyeti, 17 Şubat 1758'de Lehistan ile Osmanlı Devleti arasında sınır şehri olan Hotin'den ayrılmış³⁰ ve 19 Şubat 1758'de (Cemaziyyelahirin 10. günü) İzvançe'ye gelmiştir.³¹ İzvançe

Ogüst'e gönderilen nâme-i hümâyûnlar için bkz. Archivum Glowne Akt Dawnych, (AGAD), Archiwum Koronne Warszawskie (AKW), Dzial Turecki, (Varşova Eski Belgeler Merkez Arşivi, Türkiye Bölümü), *Karton 80*, *Teczka 746*, nr. 1406-1408. III. Mustafa'nın tahta çıkışı ve Mehmed Ağa'nın Lehistan'a elçi olarak gönderileceğine dair Lehistan'a yollanan nâme-i hümâyûnun Leh tercümanlar tarafından yazılmış Osmanlıca kopyası için bkz. Biblioteka Czartoryskich, (Bundan sonra Bib. Czart.), *Rkps 606*, s. 574-575. (Krakow Çartoriski Kütüphanesi, *El Yazmaları 606*, s. 574-575). Mektupların Latince tercüme edilmiş kopyası için bkz. Bib Czart, *Rkps 613*, s. 297-300, 301-303; ayrıca mektubun Latince müsvedde kopyası için bkz. Bib Czart, *Rkps 617*, s. 105-107.

- 27 Mehmed Ağa hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. 1740'da Rusya'ya giden Mehmed Emni Paşa'nın maiyetinde kethüda olarak bulunmuştur. Vasıf Efendi, *Vasıf Tarihi*, C. I, İstanbul, 1804, s. 99; Münir Aktepe, *Mehmed Emni Beyefendi'nin Rusya Sefâreti ve Sefâret-nâmesi*, Ankara, 1974, s. 7. 25 Ağustos 1760'ta Kapıcılar Kethüdalığı'na asaleten atanmıştır. Mayıs-Haziran 1761'de ise Sipahiler Ağası olmuştur. Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmani*, C. III, İstanbul, 1996, s. 941. 1762'de Baruthane Nazırı olmuştur. Unat, *a.g.e.*, s. 106. Aynı yıl vefat edip, Bebek'e defnedilmiştir. Hayatı hakkında başka bilgi yoktur.
- 28 Mehmed Ağa'nın Lehistan Sefâretnâmesi, Ferâ-izi-zâde Mehmed Said'in *Tarih-i Gülşen-i Maarif* adlı eserinin 1519-1521 nolu sayfalarında terki edilmış şekilde bulunmaktadır. Ferâ-izi-zâde Mehmed Sa'id, *Tarih-i Gülşen-i Maarif*, C. II. İstanbul, 1202, s. 1519-1521.
- 29 1763'te Berlin elçiliğini gerçekleştirmek için Lehistan'dan da geçen Ahmed Resmi Efendi, Hotin ve Hotin'in Osmanlı Devleti için taşıdığı önemle ilgili olarak geniş bilgiler vermektedir. Bkz. Aksan, *a.g.e.*, s. 79; Bedriye Atsız, *Ahmed Resmi Efendi'nin Viyana ve Berlin Sefâretnâmeleri*, İstanbul, 1980, s. 42-43.
- 30 Mehmed Ağa ve heyetinin İstanbul'dan Varşova'ya yolculuğu oldukça meşakkatli bir süreç izlemiştir. Nitekim bu durumu "... benim inâyetli ve faziletli efendim sultanım hazretleri emr-i sefâret ile savb-ı me'mura rûberah azimet olunduğu günden res'-i hudûd-ı İslamiyemizden Hotin serhaddine vusûlumuz ve eyyâm-ı meksimiz ve Leh vilâyetine mürûr u ubûrumuz toksan gün olub perişan-ı ahvâl-i kefereden nâşi yokdur..." diyerek dile getirmektedir. BOA, A.DVN.DVE (8), 168/22.
- 31 Seyyid Hakim, *a.g.y.*, v. 311.

(Żwaniec), Osmanlı Devleti ile Lehistan arasında hudut kasabasıdır. Hotin'den hemen sonra, Osmanlı elçileri İzvançe'ye varmaktadırlar. Mehmed Ağa burada bir gün kaldıktan sonra, 21 Şubat'ta yola devam etmiş ve 18 Mart 1758'de (8 Receb 1171), Hotin'den ayrıldıklarının yirmi yedinci günü Varşova'ya gelmiştir. Mehmed Ağa'nın sefâretnâmesinde belirttiği üzere, Varşova'ya gelinceye dek Huşateyn (Husiatyn) → İlebul (Lwów/Lemberg) → Zamoviç (Zamocś) → Lublin → Varşova güzergahını izlemişlerdir. Uğradıkları bu şehirlerde *ayan ve halk* heyete büyük ilgi göstermiş, top tüfek şenlikleri düzenlemiştir. Heyet, Varşova'ya gitmek için Visla (Vusla) ve Bug (Pulça) nehirlerinden botlar vasıtasıyla geçmiştir. Mehmed Ağa'nın Varşova'ya ulaşmak için geçtiği güzergah, genel itibariyle diğer Osmanlı elçilerinin takip ettikleriyle aynıdır. 1754-1755 yıllarında Lehistan'a elçi olarak giden Hacı Ali Ağa'nın güzergahı, diğer Osmanlı elçilerinden biraz daha farklıdır. Hacı Ali Ağa Dubne'de iken Dubne Hatmanı'nın Belstok (Bialystok) şehrini, kendi memleketi olmasından dolayı görmesi için ısrar etmesi üzerine, normal güzergahtan farklı olarak Lehistan'ın kuzeydoğusunda bulunan Belstok (Bialystok)'a kadar gitmiş, ardından da batıya doğru hareket ederek, Leh Kralı'nın kendisini kabul edeceği Brandenburg sınırındaki Wschowa'ya [Şefâretnâmede İskanove/Uskove olarak belirtilen] varmış, böylece resmi kabul gerçekleşmiştir.³² Aslında Hatman'ın ısrarının altında yatan gerçek sebep, Leh Kralı III. Ogüst'ün genelde Saksonya'da ikamet etmesi dolayısıyla, Osmanlı elçisinin kabulü için Kral Lehistan'a gelene kadar zaman kazanılmak istenmesidir.³³

b. Mehmed Ağa'nın Lehistan'daki Faaliyetleri

Yukarıda anlatıldığı gibi, Kapıcıbaşı Mehmed Ağa, Hotin'de kırk gün kadar Lehistan'dan onayın gelmesi ve karşılamanın yapılması için beklemiştir. Ayrıca her zaman olduğu gibi elçinin kendisi için atanan mihmandarla birlikte ve alay eşliğinde, Hotin'den alınıp, Varşova'ya kadar güvenli bir şekilde gidebilmesi sağlanmıştır. Uğradığı yerlerde o yerin ileri gelenlerince karşılandığı gibi, her türlü ikram ve hürmeti de görmüştür.³⁴ Bu uzun ve zor yolculuğun ardından

³² Wschowa (Frauenstadt) Poznan'ın güneyinde, Leh krallarının uğrak yeri olan küçük bir kasabadır. Wschowa ile ilgili bkz. M. Samuela Bogumila Linde, *Slownik Jezika Polskiego*, TOM VI, Liwow, 1860, s. 412; *Slownik Geograficzny, Krolestwa Polskiego*, TOM XIV, Warszawa, 1885, s. 63-64.

³³ Abdurrahman Şeref, "a.g.m.", s. 785.

³⁴ Aynı yer; Ferâ'izî-zâde Mehmet Sa'id, a.g.e., s. 1519-1520.

Mehmed Ağa, 18 Mart 1758'de Varşova'ya ulaşmıştır. Varşova'da Kral tarafından görevlendirilen bir binbaşı, kırk elli kadar beyzade tarafından karşılanan Mehmed Ağa, burada süslenmiş bir ata bindirilmiş, elçilik heyeti de usule uygun olarak süvar olmuş ve heyet, kalacağı yere götürülmüştür.³⁵ Mehmed Ağa için verilen at ise geri alınmıştır. Ertesi gün (19 Mart) Baş Hatman, Baş Mareşal ve diğer devlet ricali tek tek ziyaretlerde bulunarak hal hatır sorup, elçiye "hoş geldiniz" demişlerdir. Aynı zamanda Baş Hatman Mehmed Ağa'yı sarayına davet etmiş, davete iştiraki için kendisine *müzeyyen hintolar (at arabası) ve donanmış atlarla* bir merasim alayı düzenlenerek saraya gelmeleri sağlanmıştır. Mehmed Ağa, görüşme esnasında Sadrazam tarafından Baş Hatman'a gönderilen mektubu elden ele geçirerek vermiştir. Baş Hatman ise, Sadrazam'ın mektubunu, kıymet verdiğini gösteren tavırlarla almıştır. Burada yaklaşık bir saat tercüman vasıtasıyla Varşova'ya gelişi, karşılanması ve düzenlenen merasimle ilgili olarak Baş Hatman ile sohbet eden Mehmed Ağa, Baş Hatman'ın sorduğu sorulara gayet temkinli cevaplar vermiştir. Davetten yine aynı alay eşliğinde dönmüştür.

Mehmed Ağa, Baş Hatman'la görüşmesinden birkaç gün sonra, Kral'ın nâmesini teslim için saraya davet edilmiştir.³⁶ Elçi'nin III. Ogüst ile yapacağı görüşme için süslenmiş at arabaları, on beş kadar donatılmış at hazırlanmış ve kalabalık eşliğinde saraya varılmıştır. Leh Kralı ile yapılan görüşmede bütün devlet ileri gelenleri de hazır bulunmaktadır. Mehmed Ağa kabul salonuna geldiğinde, orada bulunan devlet ricali ayağa kalkmış ve ardından Kral III. Ogüst de oturduğu tahtından birkaç adım ilerlemiş ve resmi kabule geçilmiştir. Elçi resmi görevi icabı getirdiği nâme-i hümayûnu saygısını ve verdiği değeri de göstererek vermiş, nâme elden ele geçirilerek okunması için görevli baş kancılara ulaştırılmıştır.³⁷ Mehmed Ağa, görüşmede bir iskemleye oturtulmuş ve burada resmi görevinin III. Mustafa'nın tahta çıkışını haber vermek olduğunu ve Osmanlı Padişahı'nın iki ülke ilişkilerinde ahidnâmeler uyarınca davranacağını be-

³⁵ Seyyid Hakim, *a.g.y.*, v. 311.

³⁶ Mehmed Ağa'nın sefâretnâmesinde Varşova'ya geldikten birkaç gün sonra Kral ile görüştüğünü belirtmesinden yola çıkarak ve Çartoriski Kütüphanesi'nde bulunan Fransızca bir belgeye dayanarak, Leh Kralı'nın Osmanlı elçisini 22 ila 25 Mart günleri arasında kabul etmesi gerekmektedir. Çünkü 26 Mart 1758 tarihli belgede Leh Kralı'nın Osmanlı elçisini kabulü ile ilgili bazı bilgiler verilmektedir. Ayrıca Leh Kralı'nın elçinin gelişinden duyduğu memnuniyet de belirtilmektedir. Bkz. Bib Czart, *Rkps 617*, s. 393.

³⁷ Seyyid Hakim, *a.g.y.*, v. 312.

lirtmiştir.³⁸ Tercüman, Mehmed Ağa'nın sözlerini tercüme ettikten sonra, bir saat sohbet edilmiştir. Elçi Mehmed Ağa, sohbetin gayet hoş bir havada geçtiğini, Kral III. Ogüst'ün güler yüzlülükle hareket edip, III. Mustafa'nın tahta çıkışından duyduğu memnuniyeti belirttiğini söylemektedir. Polonyalı tarihçi Wladyslaw Konopczynski elçi Mehmed Ağa'nın III. Osman'ın ölüp, yerine III. Mustafa'nın Osmanlı tahtına geçişini haber vermeye geldiğini ve o tarihlerde Avrupa'da cereyan eden hadiselerle alakalı olarak Mehmed Ağa'nın *Fırtına gibi esen Fredrik'in Avrupalı devletlerce sıkıştırılması gibi bir cezayı hak ettiğini belirttiğini*³⁹ söylemektedir.⁴⁰

Mehmed Ağa, Varşova'da bir ay kalmıştır; fakat sefâretnâmesinde bu zaman zarfında Varşova'da neler yaptığından bahsetmemektedir. Varşova'dan ayrılmadan evvel, cevabnâmeyle almak üzere tekrar kral sarayına gitmiş ve Kral III. Ogüst'ün III. Mustafa ve Sadrazam için göndereceği mektubu almıştır.⁴¹ Ardından usul gereği Baş Hatman'ı ziyaret ederek, onun mektubunu da almıştır.⁴² Mehmed Ağa sefâretnâmesinde tam olarak belirtmese de Polonya arşivlerinde tutulan kayıtlar ışığında veda ziyaretinin 13 Nisan 1758'de gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.⁴³ Elçi Mehmed Ağa Lehistan'dan ayrılmadan evvel verilmesi adet olan hediyelerle ilgili sorun yaşanmıştır. 1754-1755'te Lehistan'a yine aynı amaçla giden Osmanlı elçisi Ziştoylu Hacı Ali Ağa'da da olduğu gibi, saygın bir Leh görevlisi tarafından getirilen 1000 altın ve hediyeler,

38 Aynı yer.

39 Avrupa'da 1756'den itibaren başlayan Yedi Yıl Savaşları'na Osmanlı Devleti'nin Prusya yanında savaşa girmesi endişesi taşıyan Avrupalı güçlere karşı verilen yerince bir diplomatik cevaptır ki, bu Mehmed Ağa'nın devletlerarası ilişkilerden haberdar olduğunu göstermektedir.

40 Wladyslaw Konopczynski, *Polska a Turcja 1683-1792*, Warszawa, 1936, s. 164.

41 Mehmed Ağa vasıtasıyla Leh Kralı III. Ogüst tarafından III. Mustafa'ya yollanan, barışın ve dostluğun devamının dilendiği nâmenin Osmanlıca nüshası Nâme-i Hümayun Defteri'ne kaydedilmiştir. Bkz. BOA, *NHD*, 8, s. 398-399; Sadrazam'a yollanan nâme için bkz. BOA, *NHD*, 17, s. 41-42..

42 Baş Hatman Branicki'nin Sadrazam'a yolladığı nâmenin Osmanlıca nüshası için bkz., BOA, *NHD*, 17, s. 42.

43 Mehmed Ağa'nın Varşova'daki veda ziyaretinde III. Ogüst tarafından Padişah III. Mustafa'ya ve Sadrazam Ragıp Mehmed Paşa'ya ulaştırılması için verilen mektupların (cevabnâme) kopyaları için bkz. AGAD, Dzial Turecki, *Karton 80, Teczka 749 nr. 1412-1413*. Mektupların Latince kopyaları için bkz. Bib. Czart., *Rkps 613*, s. 309-312, 313-315. Padişah'a yollanan aynı mektubun Latince müsvedde kopyası için bkz. Bib Czart, *Rkps 631*, s. 639-640.

Mehmed Ağa'yı hayal kırıklığına uğratmıştır.⁴⁴ Elçi bu altınları heyette bulunan dokuz adamına paylaşmıştır. Bu durum, Lehlilerin hayretine sebep olmuştur. Mehmed Ağa, Varşova'dan ayrılmadan evvel veda ziyaretlerinde bulunmuştur. Gerekli yol hazırlıklarının sağlanması ile birlikte, Varşova'ya gelişlerinin otuz sekizinci günü, [24 Nisan 1758 Pazartesi (15 Şaban 1171)] Varşova'dan ayrılmıştır. Mihmandar eşliğinde *re's-i hudud* olan Hotin'e, yolculuklarının on yedinci gününde 10 Mayıs 1758'de ulaşmıştır. Mehmed Ağa'nın 15 Mayıs 1758 tarihli Leh Baş tercümanı *Culyani (Guiliani) Bey*'e yazdığı mektupta, kendisine ülkelerinde göstermiş olduğu yakınlıktan dolayı teşekkür etmektedir. Ayrıca kendisine eşlik eden Leh mihmandarın dönüşü esnasında, ilgilenilmesini ve gerekli ihtiyaçlarının karşılanmasını *naz ve niyaz* etmektedir.⁴⁵ Elçi Hotin'den sonra belli başlı menzillerden geçerek 22 Haziran 1758'de (15 Şevval 1171) nihayet İstanbul'a varmış ve böylece elçilik görevi sona ermiştir.⁴⁶

Mehmed Ağa'nın Lehistan elçiliği yolculuk zamanı ile beraber yaklaşık yedi ay sürmüştür. Kendisinin de belirttiği üzere giderken zorluklarla karşılaşmışlardır.⁴⁷ Zira kış mevsiminde yolculuğun gerçekleştirilmesi ve Hotin'de elçinin Lehistan'a dahil olabilmek için uzun süre bekletilmesi bunun başlıca nedenlerindedir. Nitekim Varşova'ya giderken, yaklaşık dört aylık bir yolculuk zamanı söz konusu olurken, dönüşte iki aylık bir zamanda yolculuk tamamlanmıştır.

Mehmed Ağa'nın Lehistan'dan dönüşünü müteakiben, Lehistan tarafından da cülûs tebriki için Osmanlı Devleti'ne bir elçi yollanmıştır. III. Mustafa'ya Lehistan'dan cülûs tebriki için gönderilen kişi Kont Potocki'dir.⁴⁸ Po-

44 Abdurrahman Şeref, "a.g.m.", s. 795.

45 Bib Czart, *Rkps 607*, s. 293-294. Bu belgeye göre Mehmet Ağa'nın 9 Mayıs tarihinde Leh sınırından Osmanlı sınırına geçtiği ve 10 Mayıs'ta Hotin'e geldiği anlaşılmaktadır.

46 Seyyid Hakim, *a.g.y.*, v. 313.

47 BOA, *A.DVN.DVE (8)*, 168/22.

48 Potocki'nin Leh Kralı ve Cumhuru adına sunduğu nâmede şöyle denilmektedir:

" Rikâb-ı kamertâb-ı hüsrevâneye Leh Kralı ve Cumhuru tarafından tahrir olunan nâmenin tercümesidir

Taht-ı âlî-baht-ı Osmânî üzere cülûs-u meymenet-me'nus-ı hazret-i tâcidârlerinden Cumhurumuza hâsıl olan inşirâh nâ-kabil-i ta'rif ü beyân olub sinîn-i kesîreden beri saltanat-ı seniyye kavî-i şevketleriyle derkâr olan müsâfât ve müvâlât ve uhud-u mu'ahedât levâzımını ve kemâl-i hülûs ve safvet üzere sadâkât ve hidmet merâsimini ifâdan hâlfî olmadığımızı binâ'en cülûs-ı tâcdârileriçün levâzım-ı tebrik ve tehiyyenin if'ası ve Devlet-i 'Aliyye'-i ebed-peyvendlerine olan kemâl-i ihlâs ve ihtisâsımızın ihbâr-

tockı'nın beraberinde getirdiği III. Ogüst tarafından yollanan mektupta, Mehmed Ağa ile alınan cülûs haberinden memnun olduğu ve Karlofça Antlaşması'ndan beri süren barışın devamının dilendiği bildirilmektedir.⁴⁹ Tarihi tam olarak belli olmayan bir belgeye göre Leh elçisi, salı günü saat altıda mektubunu teslim etmek üzere kabul edilmiş, ardından da aradaki dostluğu vurgulayan sözler sarf edilmiştir.⁵⁰ Yine Leh Kralı tarafından gönderilen bu mektupta, iki

u inbâsı zımında meşveret-i 'âmme erbâbından timsâlen ve zâten i'tibâra şâyeste olan Kont Potoçki sadâkât-kârları ruhsat-ı kâmile ve fevka'l-âde orta elçilik pâyesiyle bu defa' derbâr-ı atûfet-karârlarına irsâl olunmağın hem-civâr olduğumuz müttetikler ile dostluk ve müsâfât levâzımını icrâda ser-i mu tecvizi kusur itmediğimizden başka revâbıt-ı müvâlâtın te'kid ve temhîdine dahi bigayet hevâhişker olduğumuz mümâileyhin takrir-i müsâdefet semidinden muhât-ı ilm-i kâinat bera-yı mülûkâneleri buyuruldukda taraf-ı mühibbânemizden olmak üzere arz-ı takdim ideceği bilcümle m'ârûzat ve takrîrâtına i'timâd-ı hüsrevâneleri buyurduğu ve Cumhuriyetimiz ile mümâileyh sadâkât-gerdarları hakkında hüsn-i teveccühât ekseriyât tacidârâneleri mütecevviz ve tesviğ buyurulmak müstedâ-yı hâlisânemizdir bâki istizâde-i eyyâm-ı 'ömr-i girân-kıymet ve istidâd-ı hengâm ferrü haşmet-i hüdâvendigârâneleri Hazret-i Hak'dan mütemennâdır" BOA, A.DVN.DVE (8), 168/25. 25 Mart 1760 (7 Şaban 1173) tarihli bir belgede, III. Mustafa'ya cülûs tebriki için gelen elçi Potocki'ye günlük 301, mihmandarına da 80 akçe verildiği de belirtilmektedir. TSM Arşivi, No: D. 9515. Nigar Anafarta bu elçinin 24 Aralık 1759'da İstanbul'a geldiğini belirtmektedir. Anafarta, *a.g.e.*, s. 35-36. 18 ve 19 Ocak 1759 tarihli belgelerde, Potocki'nin re's-i huduttan İstanbul'a gelinceye kadar her türlü masrafının karşılanmasına ilişkin çıkarılan hüküm ve ferman, ayrıca 18 Şubat 1759 tarihli Leh elçisinin mihmandar atanmasına ve 15 Kasım 1759 tarihli Leh elçisinin masraflarının Karinabat ahalisinin verdiği vergiden düşülmesine dair belgelerden de anlaşıldığı üzere Potocki'nin gelişi hayli zaman almıştır. BOA, *Cevdet, Hariciye*, No: 9035, 8961, 8577, 8579. Zaten Potocki'nin Osmanlı Devleti'ne cülûs tebriki için yollanışı 6 ay gecikmiştir. Bkz. Konopcynski, *a.g.e.*, s. 165.

49 BOA, *NHD*, 8, s. 417-418.

50 "Mübârek 'atabe-i 'ulyâyâ 'arz olduğu üzere bu def'a tebrik-i cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı şâhâneleri müş'ir nâme ile gelen Leh elçisi bugün saat altıda resm üzere kapuya gelüb Leh Kralı ve Cumhuriyet ez-kadim zîr-i himâye'-i Devlet-i 'Aliyyede mehmâ-sadâkât-kâr dâ'ileri olub bundan böyle dahi gerek serbestiyetleri himâyesinde ve gerek sâ'ir husûslarında taraf-ı Devlet-i Aliyyeden me'lûf oldukları hüsn-i nazar ve himâye'-i 'aliyyelerinin devam ü istikrârı iltimâs olunur diyerek taraf-ı bendegiye olan mektubunu teslim itmekle cânib-i çâkeriden dahi öteden berü rağbetlü Leh Kralı ve Cumhuriyet dostlarımızın hulûs u sadâkâtleri Devlet-i 'Aliyyenin ma'lûmı olub bu defa dostâne arz olunan hulûslarından hazz olunmuştur bundan böyle dahi ahdnâme'-i hümayûn mucibince himâyet ve rahatları şevketlü, 'azimetlü, mehâbetlü, kudretlü veliyyü'n-ni'metim efendim Padişah-ı âlem-penâh hazretlerinin murâd-ı hümayûnlarıdır ve inşallah u te'âlâ işbu Salı günü Divan-ı Âlide pâye-i serîr-i şevket-masîr-i pâdişâhânelerine rahsûde olunmasına müsa'ade-i hümayûn cihandârieleri erzan buyrulduğunu tebşir ile meclise hitâm verilüb kendüye sammur kürk ve itbâ'ına hil'atler iksâ olunub memnûnen ve mutayyeben i'âde olunmuştur getirdiği mektub tercüme etdirilüb aynı ve tercümesi firistâde-i nezd-i 'âfileri

ülke arasındaki dostluğu dile getiren sözler yinelenmiştir. Osmanlı Devleti ise Lehistan tarafından gönderilen mektuplara cevap yollarken, Potocki'nin gelişinden duyulan memnuniyet dile getirilmiş, Mehmed Ağa ile yollanan nâmede de belirtildiği gibi antlaşmalara uygun bir şekilde dostluk ve barışın sürmesine dair dilekler tekrarlanmıştır.⁵¹

III. Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan ve Lehliler Hakkındaki Gözlemleri

Mehmed Ağa sefâretnâmesinin sonunda Lehistan'da bulunduğu zaman zarfında Avrupa ve Lehistan'da meydana gelen olaylarla ilgili öğrendiği bilgileri nakletmektedir. Anlattığına göre, Lehistan diplomatik usulleri onu tatmin etmiştir. Elçilerin ağırlanışında gösterilen ciddiyet ve titizlik, devleti temsil etmek adına öneme sahip olduğundan, Leh ileri gelenleri Osmanlı elçisini tazimkar bir muameleyle karşılamışlardır. Mehmed Ağa'nın Varşova'da bulunduğu süre zarfında gerçekleştirdiği görüşmeleri anlattığı sefâretnâmesi, Lehistan'ın elçi kabulüne ilişkin önemli bilgiler içermektedir. Resmi protokolün nasıl işlediği, görüşme esnasında nasıl bir nizamın mevcut olduğu ve Kral'ın elçiye karşı tavırları da burada görülmektedir. Kralla yapılan görüşmeden birkaç gün sonra Baş Hatman, Baş Mareşal ve diğer devlet ricalinin Osmanlı elçisi onuruna davetler vermesi Lehistan'ın elçi ağırlama usullerini gösterdiği gibi, XVIII. yüzyıl ortalarında iç ve dış meselelerle başı sıkıntıda olan bu devletin elçilerin ağırlanması hususuna çok büyük önem verdiğini de göstermektedir.

Mehmed Ağa, Lehistan'da bulunduğu süre zarfında Avrupa'da meydana gelen olaylarla ilgili olarak, Leh Kralı ve halkından birtakım bilgiler edinmiştir. Buna göre Prusya Kralı, Leh takrirlerine göre iki yüzbin askere sahiptir. O zamanda Leh Kralı ile Prusya Kralı'nın arası iyi olmayıp, bir iki yıldan beri savaşmaktadırlar. Prusya Kralı Lehistan'ın eski tahtıgâhı olan Saksonya'yı zaptetmiştir. Ayrıca Leh Kralı'nın hanımını esir etmiş ve bu yüzden Leh Kralı iki oğlunu Avusturya, Rusya ve Fransa'ya yardım çağrısında bulunmak üzere yollamıştır. Mehmed Ağa'nın aldığı duyuma göre, bu devletler ise kırkar ellişer bin asker ve yeterli derecede parayla yardımda bulunmak üzere savaş meydanına hareket etmektedirler. Ancak elçinin sefâretnâmesinde bildirdiğine göre, kendisi

kılındığı ma'lûm-ı hümâyûnları buyuruldukda emr-ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir." BOA, A.DVN.DVE (8), 168/26.

⁵¹ BOA, NHD, 8, 427-428.

Varşova'da iken savaşın başladığına dair bir haber işitilmemiştir.⁵² Mehmed Ağa'nın sefâretnâmesinde belirttiği olaylar, o zamanda Avrupa'da meydana gelen bazı hadiselerin Lehistan cephesine yansımalarını teşkil etmektedir. Nitekim, 1756 yılından bu yana yaşanan Yedi Yıl Savaşları nedeniyle, Avrupa'da Prusya Kralı II. Frederik'e karşı ittifak oluşturulmuş, İngiltere ise Prusya'dan yana bir tavır sergilemiştir. II. Frederik'in yayılcı politikasından zarar gören, Avusturya, Rusya, Fransa ve Lehistan, Prusya'ya karşı cephe almışlardır.⁵³ 1763 yılına kadar sürecektir olan savaşlar ister istemez Lehistan'ı da etkilediği gibi, özellikle komşu devletlerin Lehistan üzerine kurdukları emeller dolayısıyla ülkede oldukça zor zamanlar yaşanmıştır. Zaten 1763'te III. Ogüst'ün ölümünü takiben baş gösteren hadiseler, giderek büyümüş ve Lehistan'ı ilk taksime götüren yolu çizmiştir. Osmanlı Devleti de Rusya'nın artan tahakkümü ve olayların çığrından çıkması sonucunda, zor bir zamanda 1768'de altı yıllık bir savaşa sürüklenmiş ve nihayetinde 1774'te Küçük Kaynarca Antlaşması gibi bir dönüm noktası yaşanmıştır.⁵⁴

Mehmed Ağa'nın Lehistan elçiliği dolayısıyla kaleme aldığı sefâretnâmesi, Lehistan'ın XVIII. yüzyıl ortalarında içinde bulunduğu siyasi durumu yansıtmaktadır. Zaten Osmanlı elçilerinin öncelikli vazifelerinden birisi de gittikleri ülkelerin o zamanki siyasi ve politik durumuna ilişkin duyup işittiklerini ve gördüklerini, dönüşlerinde ülkelere ulaştırmalarıdır. Bu açıdan Kapıcıbaşı Mehmed Ağa da asıl görevinin cülûs haberini vermek olmasına rağmen, söz konusu vazifesini de yerine getirmiştir. Ancak sefâretnâmesinde, ülke hakkında kendi gözlemlerinden ve kaldığı zaman zarfında orada yaptığı faaliyetlerden bahsetmemektedir. Oysa 1754-1755'te Lehistan'a giden Ziştoylu Hacı Ali Ağa, manzum sefâretnâmesinde, resmi görevi dışında orada gördüklerini ve yorumlarını da dile getirmiştir. Dahası gezip geçtiği köy ve kentlerin özelliklerinden, insanların tarife kadar ilginç gördüğü hadiseler de dahil olmak üzere bir çok şeyi canlı bir tasvirle anlatmıştır. Bunun yanında Mehmed Ağa'dan beş sene sonra Berlin elçiliği dolayısıyla Lehistan'da da bulunan Ahmed Resmi Efendi, Lehistan'ın idari, siyasi, ticari ve sosyal durumu ile ilgili geniş bilgiler vermekte ve

⁵² Seyyid Hakim, *a.g.y.*, v. 312-313; Ferâ'izî-zâde Mehmet Sa'id, *a.g.e.*, s. 1520-1521.

⁵³ Hill, *a.g.e.*, s. 536-570.

⁵⁴ Bu konular ve II. Friedrich zamanındaki Osmanlı-Prusya münasebetleri için bkz: Kemal Beydilli, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar. XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münasebetleri*, İstanbul 1985.

bu konuda değerlendirmeler yapmaktadır.⁵⁵ Ahmed Resmi Efendi'nin geniş tasvirlerle anlattığı bilgilerin Mehmed Ağa'nın sefâretnâmesinde görülmemesi Osmanlı elçilerinin görev anlayışlarındaki farklılığı ortaya koymaktadır.

Kapıcıbaşı Mehmed Ağa, Lehistan'a cülûs haberini vermek üzere giden son elçidir. Bundan sonraki dönemlerde diğer Avrupa ülkelerine cülûs haberi için elçiler yollanmasına rağmen, Lehistan'a yollanmamıştır. Zaten Mehmed Ağa'dan sonra yalnızca Numan Enis Bey Lehistan'a elçi olarak gönderilmiştir (H. 1191- M. 1777-1778). Numan Enis Bey'in gönderilme amacı ise o zamanda Rusya ile savaş halinde olunmasından ötürü, Osmanlı Devleti'nin Lehistan'ı bu savaşta kendi yanına çekmek istemesidir.⁵⁶ Bununla birlikte Lehistan, bu dönemden sonra Osmanlı Devleti'ne elçiler göndermeye devam etmiştir. Nitekim I. Abdülhamid'in tahta çıkışını müteakiben bir Leh elçisi tebrik için İstanbul'a gelmiştir.⁵⁷

Sonuç itibariyle, Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan elçiliği, gerek Osmanlı Devleti'nin gerekse Lehistan'ın çok kritik hadiseler sahne olmasının hemen öncesinde gerçekleşmiştir. 1763'te Leh Kralı III. Ogüst'ün ölümünün ardından meydana gelen olaylar, her iki devlet açısından hayati gelişmeler arz etmiştir. Rusya'nın III. Ogüst'ün ölümünü müteakiben Lehistan'a karşı yürüttüğü nüfuz baskılarını artırması ve ardından Lehistan'a asker sokması ile gelişen hadiseler, Osmanlı Devleti tarafından endişeyle izlenmiştir. Lehistan içerisindeki milliyetçi grupların Osmanlı Devleti'nden yardım istemeleri ve gelişen olaylar nihayet 1768 yılında Rusya ile savaşa girilmesine yol açmıştır. Osmanlı Devleti tarihi içerisinde talihsizlik ve büyük kayıplar olarak yerini alan bu savaş neticesinde, Rusya ile Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır. Lehistan ise 1772'de ilk taksimi yaşamış, 1793 ve 1795 bölünmeleriyle nihayet Avrupa haritasından tamamen silinmiştir.

55 Atsız, *a.g.e.*, s. 48-51; Aksan, *a.g.e.*, s. 82-83.

56 Unat, *a.g.e.*, s. XIII.

57 BOA, *A.DVN.DVE* (8), 169/28.

اولمغین هر شیلری بها لودر قلعه نك جانب شرق مستده
 بقعه دان یار مساعت بجلا له حُسن بلاد معناسة استاذ
 قوه نامته اطراف طوقه ایله احاطه اولمش طول و عرض
 بر مساعت بر مسیره انجا وارد اکر مواضعی خدای
 نایت اشجار و بعض محللر نده قصده مقارن قضای نالیله
 وارد میز قورولر دن اولمغین بها ایاپی قبولی
 لاجلوب اغنیای شوق جانیده و سوقه سی شام
 طرفه ما ذون اولوزلر نظر نده حاجز یوغن بری
 بر لوبه اختلاط و مزاجه لایق اولور بوندن غیر شامال
 طرفه نده مکتفه ایله سیر الیری جانجه لری وارد کبار
 و اغنیای بی بو علم لایق باغی لایق تفرجه ما ذون لور
 اقا لیسک ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا
 طهر و قی طعمه اولوروت ایکنده قریب تمکدن فارغ
 اولور لایق کیم مصلحت ایچینش کن اولمان
 کت اولور کیدر اولر اشنامه وک مطولایق و قشرد
 دوزن قلعه ده واقع اولور و یومده تعمیر اولان اخیال
 حاتمیه حاضر اولور و مساحت او جده حلال خاندن
 چیموت قورولور کده قورولور و کیم کیم کیم
 یومده کیم و زمان الی لایق کیم لوبه مسافت و مصاحبه
 کیدر لایق کیم طعمه اولور و مساحت وک بری لایق
 خانه سنده و صومالی لایق کیدر لایق مایع و مزاج و مزاج

وغو شایه دایر ایشلری یوقدر متقبل بیته و اندیشه لری
 یوقوله طو و لعه مقصور اولمغین غرانده بور و سایر
 معارض لری مدافعده سندن نمرته مستقر اولد قوری و اختیار
 بوندن اسبق اوله جانبته تبریک نامه جلوس هما یوز ایله
 ارسال اولنان اثنای سلا می ک که جانبندن نمود شده

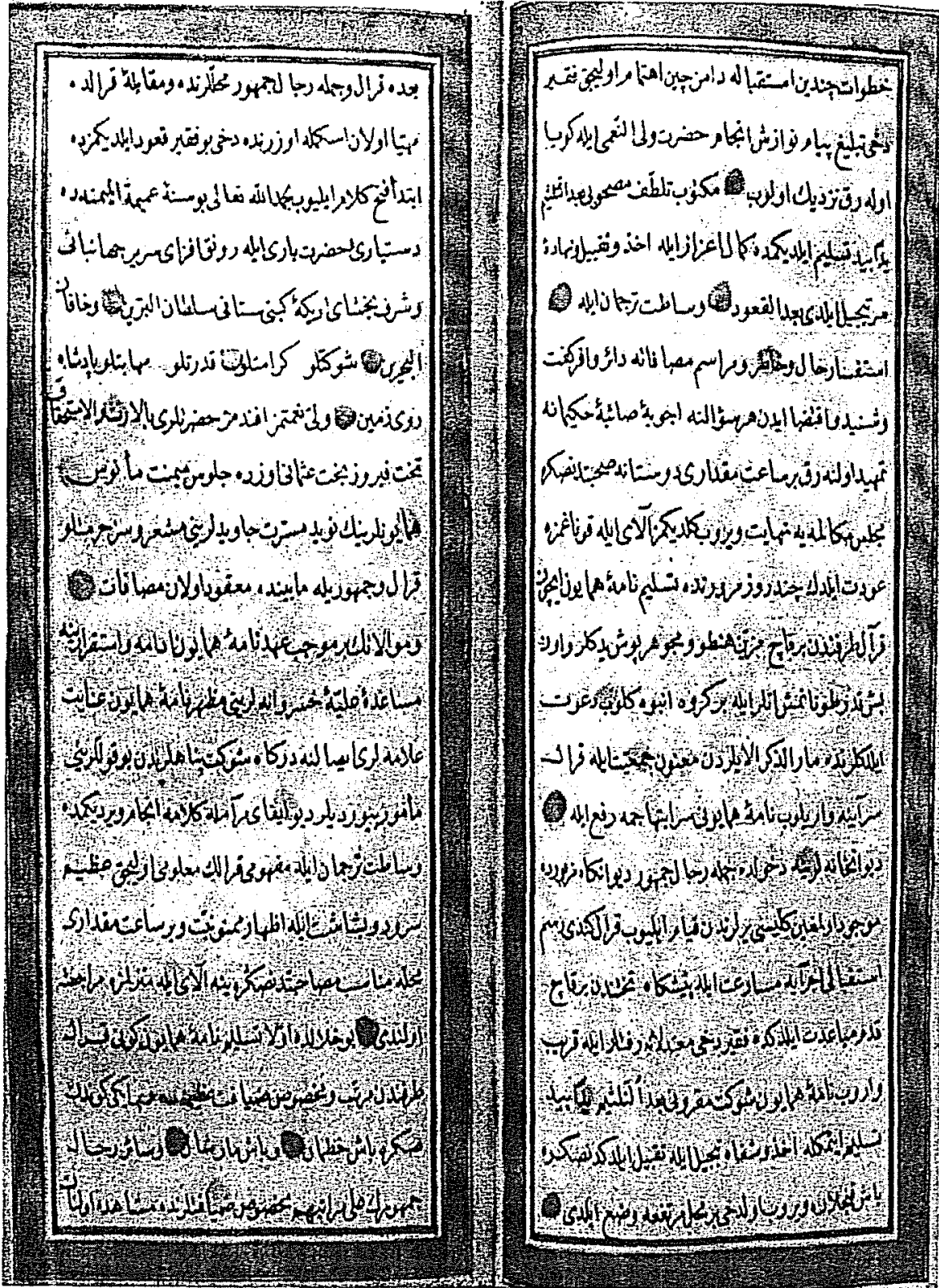
اولان تقریری در که بیته و بجه قید اولد

اشیو سالت خفای ایست مآله که تاریخ هجرت با سعادتک
 بیک یوز قشمن نجی سینه سینه بروزیکه نیک اختر یار
 بود ادا و علیه خدای بی تا الله سر بر عظمت صبر خلافت
 عظمی بر مقنهای و ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء
 پادشاه هفت کشور و شاهنشاه بهرام غلام و فریدون
 فرخا قان الیرین و الحیرین ملک الملوک بلاد بید و مین
 شوکتو قدر ناز عظمی الملوک لایق ایضا ایضا ایضا
 جلوس هما یوز شرف مانوس لری محتاج بود نیک پیرایه
 چنین ایچینش و ملک رو اکر در روز کار مد لوبجه غیبت
 لر مای او نیک قوروزه رنگ آسمان و کوبه نمای
 فاصرات اطراف لایق ایضا ایضا ایضا و لاجان اولد
 یومده و عالمی نیک نیشایر مناشیر اعلان و انباش
 مکتبه ایله کیم ایضا ایضا ایضا صبح طرب و مطلع خورشید
 رسیده مصلحت ایله ما نیک ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا
 از صده مصلحت ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا

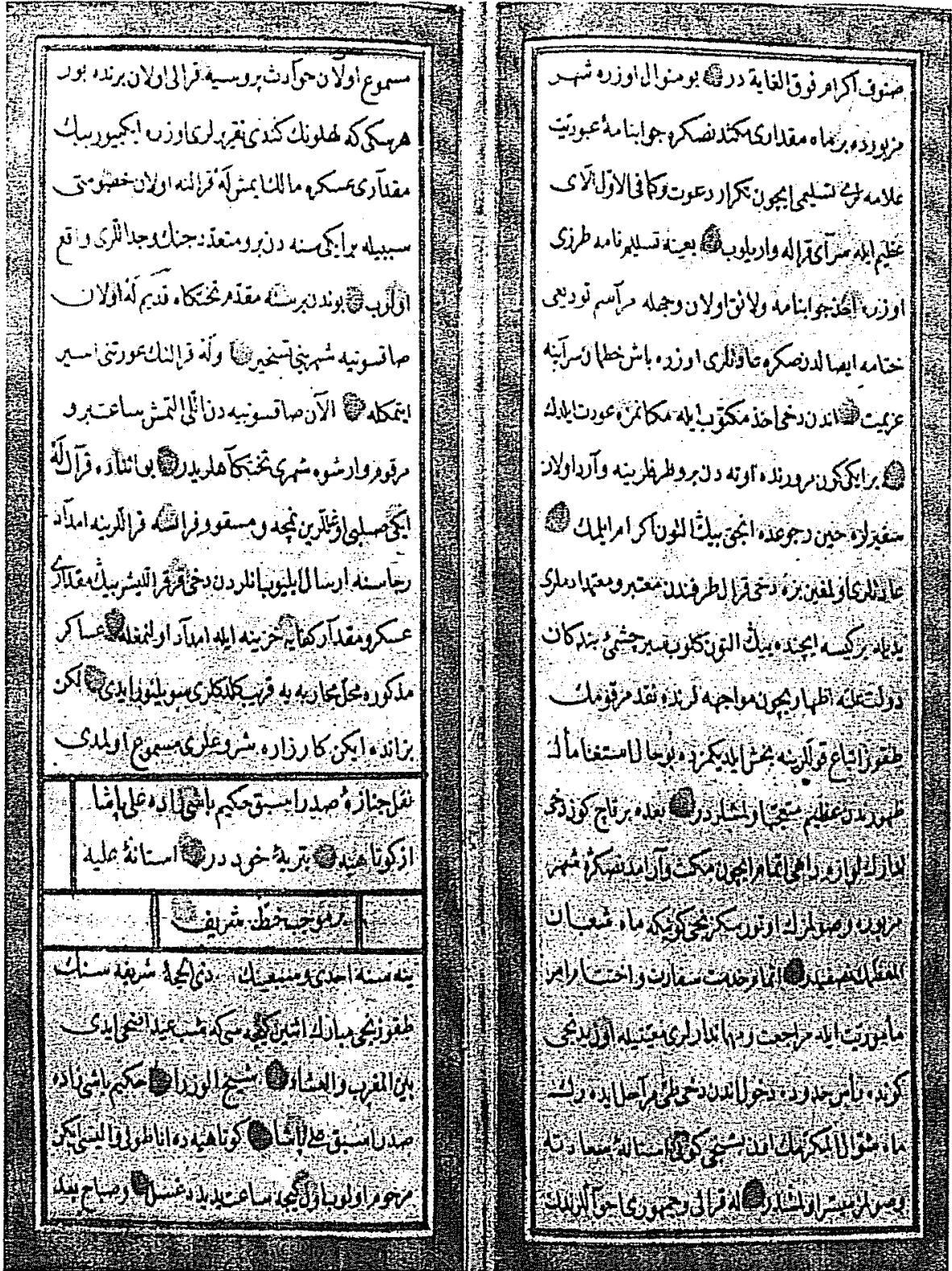
Ek-1: Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan Sefâretnâmesi - s. 1

والاجتابیم پایه دستور بظانناست با صفت وایه عنایتلو
 مرؤلورولی التم افتدتر حضرتلر سیک هم سجیه بنده
 برورلرندن **●** که جمهوری جانینه ارسا مقصم اولان
 نامه هایون جهانبا فی بو قولرینه حرزجان کامران
 قلمغله سنه مزهره ماه ربیع الاولینک فرغنده آسانه
 علیه لآن روبرآه جنوب مأموریت اولوب **●** الی برنجی کون
 حصین حصین حوتیه ووضولن میسرا لمشدر **●** در عقب
 جمهور جانینه خدمت مأموره سفارتله قعه مرقومیه
 ورود مزی تحمیر آفرنگه اخبار ایلیوب **●** خبر لری ظهیرینه
 انظار ایله قری کونه عدا کتور قانکنا اولدند فیکر جمهور
 طرفدن معتین تعیین ایله کتری مهاندار لری وکودتیک
 نراسی حوتیندن مرتب لای ایله حرکت وناه جاری الاخریک
 اوتجی کون راس حدود اولان اری ایله قصبه سنه داخل
 اولوب **●** اریسی جانب مقهوره سوز سوز عیشت اولتیک
● طالعده مزهره نکه لکاله هذه معتر کتاری اولان
 لاسن اریسره والجه ره کالردره واقع خورشاطین
● لایلیول **●** ورا مویج **●** ولوبین اسمله نامانار درت
 عدا حصنار استوار لریندرو چار **●** وعلی الترتیب
 بریندرو خولمزدو اعیان قواها لری علی قدر طاقم طهریک
 درخامد لریله الایله ترتیب ایلیوب وفتک سنلکریله
 ارسا مقصم لریزه معرفت قدسیه اقلدار لری کال هداقت

طوتیلرین اظهار ایدر ایدی بو ماینده واقع وصله ولجه نامان
 ایکی عدد شهید ایدر ایله ککه هر یی هر طور له مانند ایدر **●**
 بو ط قید اولنور صال هیسته مشا به نحه بند لریله کذار
 اولنوب باجله راس حدود لرندن حر کتیک کبری دیخی کون
 حکومت کاهلری اولان مرقوم کور ایشو شهرینه علی قدر انکنا
 الای ایله دخولمده بر معتبر بیک باشی **●** روقا الی مقصدی
 بکراهه لری استقبال نه شتابان اولوب قرا جانیندن بامر
 خیر مقلدی انها ایله تلی الترم کور دکری اسب بیدر ستار
 زینده خرامی رکوبن ایچون مهتا ایله کلر نده بز دخی قاعده
 اوزره سوار اولوب طالعده مرقومه ایله معین اولان
 منزلده دخول وچین ترولمده رنجش مصودی استریاد
 ایستلرد **●** یوم مزبور لک ورا آسی لری افریک باس خطمان
 ویاش مارشال **●** وسائر رجاله جمهور طرفلرندن استقسا
 طرا لری خطاط وافر وریغام خوش امیدی اوج کون علی التولی
 سوار اولوب مملکتکرینه ورود ایدن سفر آ **●** قرا لده قعه
 باش خطمان لرینه بولوشیق عادت لری اولغین روز چار مده
 خطمان طرفدن بر قاج برین منظره و مقدار کاه و طونامیز
 انلرایله بر کتر مخصوصه عیونم کله کلر نده رادخی طاقم
 سوار **●** و دولته صراحت دولت اقدردیک مکتوب عنایت
 اسلر لرین لریون مستان ایلیوب الایله سزایند واسط
 واولد لری اطمینه داخل اولد لری وده مکلر دن قیام ایدر

Ek-1: Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan Sefâretnâmesi - s. 3

Ek-1: Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan Sefâretnâmesi

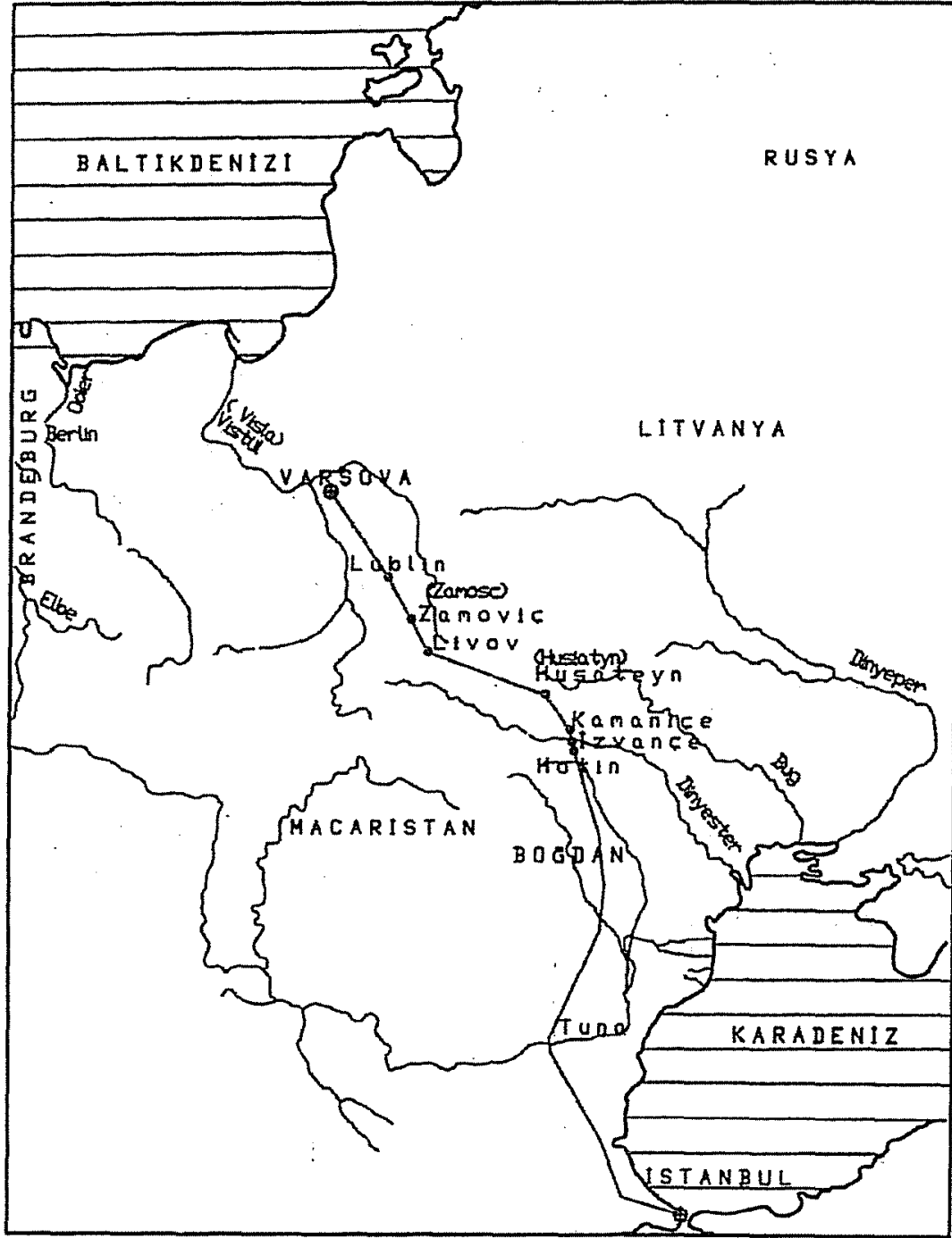
Seyyid Hakim Tarihi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat No: 1641, v. 310a-313b

Bundan esbak Leh cânibine tebriknâme-i cülûs-ı hümâyun ile irsâl olunan Ağa-yı Selâmînin Leh cânibinden avdetinde olan takriridir ki bi'-aynihi bu mahalle kayd olundu

İşbu sâl-i ferrûh-fâl-i meymenet-me'alde ki tarih-i hicret-i bâ-sa'âdetin bin yüz yetmiş birinci senesidir be-rûzî ki nîk ahterî yâr bûd irâde'-i 'aliyye'-i hüdâ-yı bî-hemtâ ile serfir-i 'azamet meâsir-i hilâfet-i 'uzmâ ber-muktezâ-yı "ve zâlike fazlullâhi yu'tîhi men yeşâ'u" padişâh-i heft-kışver ve şâhin-şâh-ı behrâm-gulâm ve ferîdûn-ferr, hâkanü'l-berreyn ve'l-bahreyn melik-ü'l-mülûk bilâ reyb ü meyn şevketlü kudretlü 'azemetlü veliyyü-nimetimiz efendimiz hazretlerinin cülûs-i hümâyûn-ı şeref-me'nuslarıyla "muhtac-bûd mülk be- pîrâye çunîn âhir-i murâd mülk revâ kerd rûz-gâr" medlûlünce gıta fermâ-yı evreng-i firûze-reng-i âsumân ve kevkebe-nümâ-yı kâsırâtü't-taraf "lem yetmisihünne insun kablehüm ve lâ cânnun" oldukda bu müjde-i âlem-behânın tebâşir-i menâşîr-ı 'ilân ve inhâsı şükr-i hüdâ ki şâm-ı ümîd zemâne-râ subh-i tûrab zi matlâ'-i 'izz ü şeref-resîd misdâkîyle mânend-i eşi'a-î hürşîd rûz-i 'îd aktâr-ı arza-ziyâ bahş-ı şevk-i câvid olması lâzım gelmeğın sadr-i vâlâ-i cenâb-ı cem-paye, destûr-ı mecd-intisab-ı âsâf-vâye inâyetlü mürüvvetlü veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretlerinin himem-i seciyye'-i bende perverîlerinden Leh Cumhuriyeti cânibine irsâl-i musammem olan nâme-i hümâyûn-ı cihan-bânî bu kullarına hîrz-ı cân-ı kâmrânî kılınmağla sene-i mezbûre mâh-ı Rebiyü'l-evvelinin nısfında Âsitane'-i Aliyye'den rûberâh savb-ı me'muriyyet olub elli birinci günü hısn-ı hasîn Hotin'e vusûlümüz müyesser olmuştur. Der-akab cumhur cânibine hizmet-i me'mure-i sefâretle kal'a-i merkûmeye vürûdümüzü tahrirâtımızla ihbâr eyleyüb haberleri zuhûruna intizâr ile kırk gün mikdârı mütevakkıf-i evkat-güzâr oldukdan sonra Cumhuriyet tarafından ma'iyyetimize ta'yin eyledikleri mihmandarları vürûdunun ferdası Hotin'den müretteb alay ile hareket ve mâh-ı Cemaziye'l-âhirin onuncu günü re's-i hudûd olan İzvançe kasabasına dahil olub irtesi canib-i maksûde sevk-i sûtûr-ı azîmet olundu. Ta'ife'-i mezbûrenin el-hâlet-ü hâzihi makarr-ı hükûmetleri olan Varşova nâm şehre varunca reh-güzârda vâki' Huşateyn ve İlbol ve Zamoviç ve Lublin isimleriyle namdâr dört aded hisar-ı üstüvârlarına düçâr ve ale't-tertîb her birine duhûlümüzde a'yân ve ahalileri alâ kadr-i tâkatihim tabül-ü mezâmirleriyle alâylar tertib eyleyüb top ve tüfenk şenlikleriyle emr-i istikbâlimizde sarf-ı nakdine-i iktidârları kemâl-i sadâkat taviyyetlerin izhâr ider idi. Bu mâbeynde vâki' Vusla ve Pulça nâmân iki aded nehr-i şedîd-cereyândan ki her biri Nehr-i Turla mânendidir pot tabir olunur sal hey'etine müşâbih tahta bendler ile güzâr olunub bilcümle re's-i hududlarından hareketimizin yirmi yedinci günü hükûmetgâhları olan merkum Varşova şehrine alâ kadr-i'î-îmkân alay ile duhûlümüzde bir mu'teber binbaşı ve kırk elli mikdârı beyzadeleri istikbâlimize şitâbân olub Kral cânibinden peyâm-ı hayr-ı mukaddemî inhâ ile

ale'r-resm getürdükleri esb-i sîmîn-sitam zîbende-hirâmî rûkûbumuz için müheyyâ eylediklerinde biz dahi ka'ide üzre süvâr olub tâife-i merkûme ile muayyen olan menzilimize duhûl ve hîn-i nüzûlümüzde rahş-ı ma'hûdi istirdad eylemişlerdir. Yevm-i mezbûrun ferdâsı ferden ferdâ Baş Hatman ve Baş Mareşâl ve sa'ir rical-i cumhur taraftarlarından istifsâr-ı hâl ü hatır-ı vâfir ve peygâm-ı hoş-âmedi üç gün alet'-tevâli mütevâfir olub memleketlerine vürûd iden süferâ kraldan mukaddemâ baş hatmanlarına buluşmak 'adetleri olmağın rûzçârimde Hatman tarafından bir kaç müzeyyen hinto ve mikdâr-ı kifâye donanmış atlar ile bir kerre mahsus dâ'vetimize geldiklerinde biz dahi takımımızla süvâr ve devletlü sâhib-i devlet efendimizin mektûb-i inâyet-üslûbların zîver-i dest-i iftihâr eyleyüb alay ile sarayına vasıl ve olduğu odaya dahil olduğumuzda mahallinden kıyâm ile hutuvât-ı çendîn istikbâle dâmen-çîn-i ihtimam olıcak fakir dahi tebliğ-i peyâm-ı nüvâziş encâm-ı hazret-i veliyyü'n-ni'amı ile gûyâ olarak nezdin olub mektûb-i telâttuf-mashûbı bâ'de't-teslîm yeden bi-yedin teslim eylediğimde kemâl-i 'izaz ile ahz u takbîl ve nihâde'-i ser-tebcîl eyledi. Bâ'de'l-ku'ûd vesâtet-i tercüman ile istifsâr-i hâl ü hatır ve merâsim-i musâfâta dâir vâfir guft ü şenid ve iktizâ iden her su'aline ecvibe'-i sâ'ıye-i hakimâne temhîd olunarak bir sa'at mikdârı dostâne sohbetden sonra meclis-i mukâlemeye nihâyet verüb geldiğimiz alay ile konağımıza 'avdet eyledik. Çendrûz mürûrunda teslimnâme'-i hümâyûn için Kral tarafından birkaç müzeyyen hinto ve mücevher-pûş yedekler ve on beş kadar donanmış atlar ile bir gürûh-ı enbûh gelüb da'vet eylediklerinde mârû'z-zikr alaylardan ma'nun cem'iyyet ile kral sarayına varılıb nâme'-i hümâyûnu ser-ibtihâcına ref' ile divanhânelerine duhûlde cümle ricâl-i cumhur divangâhımız burda mevcut olmağın küllîsi yerlerinden kıyâm eyleyüb kral kendi resm-i istikbâl-i icrâya meserret ile pişgâh-ı tahtından birkaç kadem mübâ'adet eyledikde fakir dahi mu'tedilane ref'târ ile karîb varub nâme'-i hümâyûn-ı şevket-makrûnu bâ'de't-telsim yeden bi-yedin teslim itmekle ahz ve şifâh tebcil ile takbil eyledikten sonra baş kancalara virüb oldahi bir mahall-i mürtefi'a vaz' eyledi. Badehû Kral ve cümle ricâl-i cumhur mahallerinde ve mukâbele-i kralda müheyyâ olan iskemle üzerinde dahi bu fakir kuûd eylediğimizde ibtidâ'-i feth-i kelâm eyleyüb bihamdillahi Te'âlâ bu sene'-i 'umumiyyetü'l-meymenede destiyâr-ı hazret-bari ile revnak-efzâ-yı serîr-i cihan-bânî ve şeref-bahşâ-yı erike'-i kitisitanî sultanü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn şevketlü kerâmetlü kudretlü mehabetlü Padişah-i rûy-i zemin veliyyü'-ni'metimiz efendimiz hazretleri bi'l-irs ve'l-istikhâk taht-i firûz-baht-ı Osmânî üzere cülûs-i meymenet-me'nus-i hümâyunlarının nüvid-i meserret-i câvidlerini müş'ir ve siz hürmetlü kral ve cumhuruyla mabeynde ma' kud olan müsâfât ve müvâlâtın ber-muceb-i ahidnâme'-i hümâyun idâme ve istikrârına müsâ'ade-i 'aliyye-i hüsrevânelerini mazhar-ı nâme'-i hümâyun-ı 'inayet-'alâmeleri îsâline dergâh-ı şevket-penâhlarından bu kullarını me'mur buyurdular deyü ifâ-yı merâmla kelâma encâm verdiğimde vesâtet-i tercüman ile mefhûm-u Kralın ma'lûmu olıcak 'azîm sürûr ve beşâset ile izhâr-ı memnûniyyet ve bir saat mikdârı mahalle münâsib müsâhabetden sonra yine alay ile menzilimize mürâcaat olundu. Bu hilâlde evvelâ teslim-i nâme'-i hümâyûn günü kral tarafından müretteb ve mahsus ziyâfet-i 'azimede ve bir iki günden sonra Baş Hatman ve Baş

Mareşal vesâir rical-i cumhûrun alâ merâtibihim mahsus ziyâfetlerinde müşâhede olunan sunuf-i ikrâm fevka'l-gâyetdir. Bu minvâl üzere şehir-i mezbûrede bir mâh mikdârı meksden sonra cevabnâme-i 'ubûdiyyet-'alâmeleri teslim için tekrar da'vet ve kemâ fi'l-evvel alay-i 'azîm ile sarây-ı krala varılıb bi-aynihî teslimnâme tarzı üzere ahz-i cevabnâme ve lâyük olan vechle merâsim-i tevdî hitâme îsâlınden sonra 'âdetleri üzere baş hatman sarâyına 'azimet andan dahi ahz-i mektûb ile mekânımıza 'avdet eyledik. Bir iki gün mürûrunde öteden berü taraflarına vârid olan sefirlere hîn-i rücû'da ancak bin altun ikram eylemek âdetleri olmağın bize dahi Kral tarafından mu'teber ve mu'temed âdemleri yediyle bir kîse içinde bin altun gelüb seyr-i çeşmî bendegân-ı Devlet-i 'Aliyyeye izhâr için muvâcehelerinde nakd-i merkûmun dokuz etbâ' kullarına bahş eylediğimizde bu hâl-i istiğnâ-meâl zuhûrundan 'azim müte'accib olmuşlardır. Ba'dehû birkaç gün dâhi tedârük-i levâzım-ı râhı itmâm için meks ü ârâmdan sonra şehir-i mezbûra vusûlümüzün otuz sekizinci gününe mâh-ı Şabanü'l-'azimin nısfıdır itmâm-ı hizmet-i sefâret ve ihtimâm-ı emr-i me'mûriyyet ile mürâ'caat ve mihmandarları ma'iyyetiyle onyedinci günde re's-i hudûda duhûl andan dahi tayy-ı merâhil iderek mâh-ı Şevvalü'l-mükerrermin on beşinci günü Âsitane'-i Sa'âdete vusûlümüz müyesser olmuşdur. Leh Kralı ve Cumhuru ahvâllerinden mesmu' olan havâdis Prusya Kralı olan Brandebur Herseki ki Lehlünün kendi takrirleri üzere iki yüzbin mikdârı askere mâlik imiş. Leh Kralına olan husûmeti sebebiyle bir iki seneden berü müte'addid ceng ü cidâlleri vâki' olub bundan bir sene mukaddem taht-gâh-ı kadim-i Leh olan Saksonya şehrini teshîr ve Leh Kralı'nın 'avretini esir itmekle el'an Saksonya'dan elli altmış saat berü merkûm Varşova şehri taht-gâhlarıdır. Bu esnada Kral-ı Leh iki sulbî oğulların Nemçe ve Moskov ve Fransa Kralları'na imdâd ricasına irsâl eyleyüb anlardan dâhi kırkar ellişer bin mikdârı asker ve mikdâr-ı kifâye hazine ile imdâd olunmağla asâkir-i mezkûre mahall-i muhârebeye karîb geldikleri söylenür idi. Lâkin biz anda iken kârzâre şürû'ları mesmu' olmadı.

EK-II Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın Lehistan Güzergahı Haritası (H. 1171)